

Tariffnemndas vedtak av 12. oktober 2018 om fortsatt delvis allmenngjøring av tariffavtale for overnattings-, serverings- og cateringvirksomheter

Protokoll 7/2018

Innledning

Saken gjelder videreføring av allmenngjøring av tariffavtale for overnattings-, serverings- og cateringvirksomheter. Det vises til forskrift 3. november 2017 nr. 1788 om allmenngjøring av tariffavtaler overnattings-, serverings- og cateringvirksomheter. Tariffnemnda har mottatt til behandling begjæring fra LO om fortsatt delvis allmenngjøring av Riksavtalen 2018–2020 mellom NHO og NHO Reiseliv på den ene side og LO og Fellesforbundet på den andre siden. Nemnda sendte saken på høring 26. juni med høringsfrist den 20. september 2018.

I møte 12. oktober 2018 fattet nemnda vedtak om fortsatt allmenngjøring av den nevnte overenskomsten.

I begjæringen viser LO til at allmenngjøringen av Riksavtalen trådte i kraft i januar 2018, og har dermed vært virksom i en svært begrenset periode. LO påpeker at de samme forholdene som lå til grunn for den opprinnelige begjæringen fortsatt gjør seg gjeldende.

Høringsrunden

LOs begjæring om fortsatt allmenngjøring ble sendt på høring 26. juni med svarfrist 20. september 2018. LO hadde ingen merknader utover det som er anført i begjæringen.

Arbeidstilsynet støtter forslaget. Det bemerkes at ettersom allmenngjøringen i bransjen kun har vært gjeldende siden januar 2018 legges det til grunn at de forhold som ble lagt til grunn på vedtakstidspunktet fortsatt gjør seg gjeldende. Arbeidstilsynet viser i denne forbindelse til sitt hørings svar av 26. september 2017. I høringsbrevet gjør Arbeidstilsynet rede for situasjonen i bransjen, basert på sin tilsynsvirksomhet og erfaringer forøvrig. Arbeidstilsynet skriver:

Arbeidstilsynet mottar en høy mengde tips knyttet til manglende utbetaling av allmenngjort lønn i bransjen. Det er siden 1 januar 2018 gjennomført totalt 460 uanmeldte og meldte tilsyn, samt noen postale tilsyn (pr. 24 august). Reaksjonsprosenten er på 78%. Allmenngjort lønn er kontrollert i 327 av de 460 tilsynene, og har en reaksjonsprosent på 27%.

Arbeidstilsynet opplever at det at mange arbeidstakere ikke får utbetalt allmenngjort lønn og at dette er en stor utfordring i bransjen. Mange arbeidstakere blir utnyttet, jobber veldig mange timer og får i tillegg dårlig betalt. Erfaring viser at dette gjelder særlig unge og utenlandske arbeidstakere, både på arbeidstaker og arbeidsgiversiden. Virksomhetene er videre kreative om hvordan de innretter virksomheten sin for å unngå å falle inn under virkeområdet til allmenngjøringsforskriften og plikten til å betale allmenngjort lønn. Eksempelvis ser vi at virksomheter benytter andre næringskoder, at arbeidstakers lønn i stor består grad av tips eller

at arbeidstaker får allmenngjort lønn basert på svært mange ugunstige skift på kveldstid eller helg.

Arbeidstilsynet har følgende merknader til forslaget til forskrift:

Til § 3

En stadig tilbakevendende problemstilling i tilsyn er hvorvidt tips kan inngå i timelønnen eller om denne skal komme i tillegg til allmenngjort lønn. Arbeidstilsynet har lagt til grunn at i de tilfeller hvor tips innberettes som lønn av arbeidsgiver, så kan tips inngå i beregningen av lønn etter allmenngjøringsforskriften § 3. Der de ansatte har lavere månedslønn enn etter allmenngjøringsforskriften, og tips skal inngå som en del av lønnen, må det foreligge en skriftlig avtale om tipsfordeling og hvordan lønnen skal beregnes i tilfeller tips uteblir. Arbeidsgiver må kunne dokumentere at lønnen i alle tilfeller overstiger allmenngjort satser med tips.

Arbeidstilsynet mener det vil være svært klargjørende om Tariffnemnda i vedtaket kan presisere hvordan lønnen skal beregnes og betydningen av at arbeidstaker mottar tips og hvilke dokumentasjonskrav som ligger til arbeidsgiver.

NHO har følgende konkrete merknader til forslaget:

Da Tariffnemnda vedtok allmenngjøring av Riksavtalen første gang, påpekte NHO i sitt høringsbrev av 05.10.2017 to forhold som fortsatt har gyldighet. For det første dekker forskriftens virkeområde ikke én bransje, men flere bransjer. Etter NHOs syn må Tariffnemnda ta høyde for at vurderingen av om lovens vilkår er oppfylt, kan stille seg ulikt for de ulike delene av bransjene. For det annet påpekte NHO at Riksavtalen bare har en viss utbredelse i én av bransjene, mens den i de øvrige bransjene har svært liten utbredelse. Tariffnemnda har i tidligere vedtak lagt vekt på tariffavtalens representativitet som moment i forbindelse med allmenngjøring. Jo større representativitet en tariffavtale har, jo mindre betenkelig vil det være å foreta allmenngjøring av tariffavtalen.

NHO Reiseliv er imot videreføring av allmenngjøringsforskriften. NHO Reiseliv viser til sitt omfattende hørings svar av 27. september 2017, og at tall og beskrivelser der fortsatt er relevante.

NHO Reiseliv påpeker i sin oppsummering at overnatting og servering er to ulike sektorer, der blant annet tariffavtaledekningen er markert forskjellig. Når det gjelder overnattingsbransjen, mener NHO Reiseliv at det ikke foreligger et dokumentert behov for allmenngjøring. Dette begrunnes med at tariffavtaledekningen er høy, samt at tariffavtalens satser i stor grad etterleves også av hoteller som ikke er bundet av tariffavtale. Når det gjelder serveringsbransjen, vises det til at Riksavtalen har svært liten utbredelse, og at gjengs lønn i bransjen ligger betydelig under de fastsatte lønns- og arbeidsvilkårene i Riksavtalen. NHO Reiseliv mener derfor at allmenngjøringsforskriften vil ha en uheldig lønnsdrivende effekt i denne bransjen.

NHO Reiseliv erfarer at innføringen av allmenngjøringsforskriften i januar 2018 innebar en kraftig økning i lønnsutgifter også for medlemsbedrifter med hovedsakelig norske ansatte. Det påpekes at det i så måte er uheldig at det kun kort tid senere legges opp til en videreføring av

allmenngjøringsforskriften som innebærer plikt for bedriftene til en ytterligere lønnsøkning på nesten fem kroner. I den forbindelse skriver NHO Reiseliv:

Dersom Tariffnemnda til tross for våre anførsler beslutter å videreføre forskriften, mener vi nemnda bør vurdere å beholde de lønnsattsene som gjelder per i dag. Det vil si at forskriften videreføres uten den økningen som ble vedtatt i vårens lønnsoppgjør. Det vises i den forbindelse til allmenngjøringsloven § 6 første ledd andre punktum om at Tariffnemnda i særlige tilfeller kan fastsette andre lønns- og arbeidsvilkår enn det som følger av tariffavtalen.

NHO Reiseliv har følgende konkrete merknader til utformingen av forskriften:

I henhold til allmenngjøringsforskrift § 3 (2), er kriteriet for å ha krav på voksensatsen at arbeidstakeren er fylt 20 år eller har hatt minimum 4 måneders praksis etter fylte 18 år. Til tross for at det følger direkte av ordlyden at praksisen på fire måneder må være opparbeidet etter fylte 18 år, opplever vi at Arbeidstilsynet i forbindelse med tilsyn en rekke steder tolker bestemmelsen feil og legger til grunn at praksis fra før fylte 18 år skal medregnes. Videre erfarer vi at bestemmelsen skaper forvirring og tolkningsproblemer både blant bedriftene og i Arbeidstilsynet når det gjelder spørsmålet om når fire måneders praksis er opparbeidet for deltidsansatte og ekstrahjelper. Av klarhetshensyn foreslår vi derfor at kriteriet endres til kun å gjelde arbeidstakere som er fylt 20 år.

Spekter støtter ikke en fortsatt allmenngjøring av tariffavtalen på området.

Spekter viser i den forbindelse til sine synspunkter i sitt høringsbrev av 29. september 2017. Dersom nemnda finner grunnlag for videreføring av allmenngjøringen, mener Spekter nemnda ikke bør allmenngjøre minstelønnen i Riksavtalen, men skjønnsmessig fastsette en lavere sats. Spekter viser til at tariffavtaledekningen i bransjen er svært lav, og at det allmenngjorte lønnsnivået ligger høyere enn vanlig og akseptert minstelønnsnivå i bransjen forut for allmenngjøring.

Virke støtter ikke en fortsatt allmenngjøring av Riksavtalen, og viser til sitt hørings svar fra 2017. Virke påpekte i hørings svaret i 2017 at det er betydelige utfordringer knyttet til allmenngjøring av Riksavtalen på bakgrunn av kompleksiteten i virkeområdet for tariffavtalen. Det ble vist til at Overnatting, servering og catering ikke bare er en, men flere bransjer, og at hver enkelt bransje har kontaktpunkter med flere bransjer utenfor Riksavtalens virkeområde. Virke skriver deretter blant annet at:

Et bredt nedslagsfelt skaper større risiko for konflikt med andre tariffavtaler og det er et problem. Allmenngjøring griper direkte inn i forholdene mellom partene og bør brukes med varsomhet på områder hvor det er risiko for at allmenngjøringen griper inn i andre parters tariffavtals virkeområde.

Virke har siden ikrafttredelsen av allmenngjøringen 1. januar 2018 mottatt flere henvendelser og spørsmål fra medlemmene om allmenngjøringens virkeområde, særlig fra medlemmer som hører under andre tariffområder slik som bensinstasjoner og kiosker. Dette er områder som grenser til det allmenngjorte området, men som ikke er en del av dette tariffområdet. Vi registrerer at Arbeidstilsynet i flere tilfeller påstår at kiosker og bensinstasjoner også omfattes av allmenngjøringen. Dette er et problem. Det er et problem da det forårsaker vridning av

forholdet mellom partene i arbeidslivet og tariffavtalene. Det er et problem da det skaper rettssikkerhetsmessige utfordringer når virksomheter ikke vet hvilke grunnleggende regler de skal forholde seg til.

YS støtter fortsatt allmenngjøring. YS viser til at de mener det har vært viktig å allmenngjøre tariffavtale for overnattings-, serverings- og cateringvirksomheter, og kan ikke se at det har skjedd endringer i bransjen som tilsier at det ikke lenger er behov for allmenngjøring.

Akademikerne, Justis- og beredskapsdepartementet og Utenriksdepartementet har ingen merknader.

Tariffnemnda innhentet i forkant av behandlingen statistikk fra SSB over lønnsnivået bransjene som var begjært allmenngjort.

Tariffnemndas vurderinger

Tariffnemnda finner ut fra en samlet vurdering av dokumentasjonen av forholdene i bransjen som er lagt fram i LOs begjæring 9. mai 2018 og dokumentasjonen fremkommet i høringsrunden at vilkårene for allmenngjøring er til stede.

Nemnda har lagt vesentlig vekt på lønnsstatistikken fra SSB. Denne viser at en stor andel av de utenlandske arbeidstakerne har et lønnsnivå som ligger rundt allmenngjøringsnivået. Selv om forskjellene er mindre enn i andre bransjer, finner nemnda det dokumentert at de utenlandske arbeidstakerne innen overnatting, catering og servering samlet sett tjener mindre enn de norske. Det er særlig klart for heltidsansatte, der norske arbeidstakere tjener klart mer enn utenlandske.

Samtidig viser statistikken at det generelle lønnsnivået i bransjen ligger lavt, også blant de norske arbeidstakerne. Tariffnemnda legger vekt på at allmenngjøring ikke skal benyttes i større utstrekning enn det som er nødvendig for å realisere formålet med ordningen. Allmenngjøring skal sikre utenlandske arbeidstakere lønns- og arbeidsvilkår som er likeverdige med de vilkår norske arbeidstakere har, men det ligger ikke innenfor formålet å heve lønnsnivået i bransjen generelt.

Nemnda bemerker at bransjen kjennetegnes av forholdsvis lav avtaledekning og mange uorganiserte arbeidstakere. Betydelig arbeidsinnvandring i bransjen har trolig bidratt til å trekke lønnsnivået ned, også for norske arbeidstakere. Allmenngjøring av Riksavtalen vil motvirke nedgangen i lønnsnivået, og må derfor forventes å ha en viss lønnsdrivende effekt. Etter Tariffnemndas oppfatning er denne effekten nær knyttet til formålet med loven, og dermed ikke til hinder for fortsatt allmenngjøring av minstelønn i hele bransjen nå. Nemnda har også lagt vekt på at den lønnsdrivende effekten vil være begrenset innen overnatting, som følge av at det etter det opplyste her er mer vanlig å følge Riksavtalen i de uorganiserte virksomhetene.

Tariffnemnda har også sett hen til Arbeidstilsynets tilsynserfaringer som tilsier at mange arbeidstakere ikke får utbetalt allmenngjort lønn, samt den store andelen reaksjoner overfor bedrifter i bransjen(e). Selv om tilsynene også gjelder andre forhold enn lønn, gir tallene en indikasjon på at deler av bransjen har alvorlige utfordringer knyttet til arbeidsmiljøstandarder.

Samlet sett finner nemnda at allmenngjøring er et forholdsmessig tiltak, for å bidra til at utenlandske arbeidstakere får lønnsvilkår som er likeverdige med det som norske arbeidstakere har, og for å motvirke det lønnspresset som følger av at det er mange utenlandske arbeidstakere i bransjen. Vilråene for allmenngjøring er dermed oppfylt, jf. allmenngjøringsloven § 5.

NHO Reiseliv har i sitt høringsvar påpekt at man opplever tilfeller der Arbeidstilsynet tolker ansiennitetsreglene i forskriften § 3 (2) feil, og foreslår at nemnda av klarhetshensyn endrer kriteriet til kun å gjelde arbeidstakere som er fylt 20 år. Nemnda deler NHO Reiselivs forståelse av ansiennitetsreglene. Nemnda er imidlertid av den oppfatning at bestemmelsens ordlyd er klar, og finner ikke grunn til å endre denne.

Arbeidstilsynet har i sitt høringsvar uttrykt bekymring for at man ved tilsyn opplever at flere virksomheter i bransjen uberettiget hevder å ha innrettet seg slik at de ikke faller inn under virkeområdet til allmenngjøringsforskriften. Til dette bemerker nemnda at dersom tilsynsmyndighetene er i tvil om rekkevidden av den allmenngjorte tariffavtalen, må de søke råd hos tariffpartene i den aktuelle avtalen.

Også spørsmålet om tips skal regnes med i minstelønnen, har vært problematisert av Arbeidstilsynet. Tips er etter nemndas oppfatning en del av lønnsbegrepet. Tips regnes derfor som lønn etter forskriften § 3. Nemnda vil for øvrig understreke at det er naturlig å se hen til de bakenforliggende tariffavtalebestemmelsene dersom det skulle oppstå tvil eller uklarheter med hensyn til hvordan forskriften her er å forstå.

Det har under høringen framkommet at de to ulike områdene overnatting og servering har ulike problemstillinger og utfordringer knyttet til lønn, organisasjonsgrad og arbeidsvilkår. Tallmaterialet fra SSB viser noe av det samme. Tariffnemnda har likevel, ut fra argumentasjonen foran, konkludert med at Riksavtalen bør delvis allmenngjøres for hele tariffområdet.

Tariffnemndas medlem Kurt Weltzien vil bemerke at han var i tvil om det var grunnlag for å videreføre allmenngjøringen av Riksavtalen for overnattingsbransjen. Dette medlem viser særlig til NHO Reiselivs høringsuttalelse, hvor det er fremhevet at bransjen er kjennetegnet av at om lag 80 prosent av hotellene tilhører de etablerte hotellkjedene og hvor det store flertallet av hotellene er bundet av Riksavtalen. NHO Reiseliv opplyste også at hoteller som ikke var formelt bundet av Riksavtalen likevel lønnet i henhold til tariffavtalen. Utslagsgivende for dette medlemmet, som nemnda for øvrig, var at lønnsstatistikken fra SSB viste at det var en stor andel utenlandske arbeidstakere som lå under lønnsnivået for de norske arbeidstakerne, jf. ovenfor.

Avslutningsvis har nemnda foretatt en presisering i § 7 vedrørende ikrafttreden og opphør av forskriften for å tydeliggjøre at forskriften gjelder inntil nemnda treffer nytt vedtak, men at forskriften oppheves dersom det ikke kreves ny allmenngjøring innen en måned etter at tariffavtalen er avløst av en ny avtale. Dette følger allerede av allmenngjøringsloven § 7.

Tariffnemndas vedtak

Med hjemmel i lov 4. juni 1993 nr. 58 om allmenngjøring av tariffavtaler mv. har Tariffnemnda truffet vedtak om videreføring av delvis allmenngjøring Riksavtalen og fastsatt ny forskrift.

Tariffnemndas vedtak innebærer at forskrift om allmenngjøring av tariffavtale for overnattings-, serverings- og cateringvirksomheter 3. november 2017 nr. 1788 videreføres med justerte lønnsatser.

For nærmere omtale og begrunnelse for forskriften for øvrig vises til Tariffnemndas tidligere vedtak om fastsettelse av forskrift om allmenngjøring av tariffavtale for overnattings-, servering- og cateringvirksomhet, som etter nemndas syn fortsatt har gyldighet.

Oslo, 12. oktober 2018

Dag Nafstad
Steinar Holden
Giuditta Cordero-Moss
Knut Bodding
Kurt Weltzien

Forskrift om allmenngjøring av tariffavtale for overnattings-, serverings- og cateringvirksomheter

Hjemmel: Fastsatt av Tariffnemnda 12. oktober 2018 med hjemmel i lov 4. juni 1993 nr. 58 om allmenngjøring av tariffavtaler m.v. (allmenngjøringsloven) § 5.

Kapittel I. Innledende bestemmelser

§ 1. Grunnlaget for allmenngjøring

Forskriften er fastsatt på grunnlag av Riksavtalen 2018–2020 mellom NHO og NHO Reiseliv på den ene siden og LO og Fellesforbundet på den annen side.

§ 2. Virkeområde og gjennomføringsansvar

Forskriften gjelder for ansatte innenfor overnattingsvirksomhet, serveringsvirksomhet, cateringvirksomhet og lignende på land, med unntak av ansatte som faller inn under Landforpleiningsavtalen og ansatte som organisasjonsmessig hører inn under avtaleområdet til FLT/LO.

Arbeidsgiver og den som i arbeidsgivers sted leder virksomhet som utfører arbeidsoppdrag som nevnt i første ledd skal sikre at bestemmelsene i forskriften gjennomføres.

Forskriften gjelder ikke lærlinger og personer på arbeidsmarkedstiltak.

Kapittel II. Lønnsbestemmelser

§ 3. Lønnsbestemmelse

Arbeidstakere som utfører arbeid som nevnt i § 2, skal ha en lønn per time på minst:

(1) For unge arbeidstakere

a) 16 år: kr 105,83

b) 17 år: kr 115,33

c) 18 år: kr 129,59

(2) Begynnerlønn for arbeidstakere over 20 år/etter 4 md. praksis over 18 år: kr 161,87.

§ 4. Fratrekk i lønn for innkvartering i bedriften

Ved fratrekk i bruttolønnen for innkvartering i bedriften, gjelder følgende satser:

a) For enkeltrom kr 541,12 pr. måned

b) For dobbeltrom kr 351,95 pr. måned

§ 5. *Regulering av lønn mv. i forskriftens virketid*

Tariffnemnda kan endre satsene i § 3 og § 4 som følge av tariffrevisjoner.

Kapittel III. Fravikelighet m.m.

§ 6. *Fravikelighet*

Forskriften kommer ikke til anvendelse dersom arbeidstaker samlet sett er omfattet av gunstigere lønns- og arbeidsvilkår i henhold til avtale eller etter det lands rett som ellers gjelder for arbeidsforholdet.

Kapittel IV. Ikrafttreden m.m.

§ 7. *Ikrafttreden og opphør*

Forskriften trer i kraft 1. desember 2018.

Forskriften gjelder inntil Tariffnemnda treffer nytt vedtak. Forskriften opphører likevel å gjelde dersom partene i tariffavtalen ikke har krevet nytt vedtak innen en måned etter at tariffavtalen er avløst av en ny avtale, jf. allmenngjøringsloven § 7.

Forskrift 3. november 2017 nr. 1788 om allmenngjøring av tariffavtale for overnattings-, serverings- og cateringvirksomheter oppheves samtidig med ikrafttredelse av denne forskrift.